

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

شیراز

بیمارستان حضرت ولی عصر(عج) اقلید

مسمومیت دارویی

تهیه کننده : محمد مهدی گشتاسبی، کارشناس پرستاری

تاریخ بازنگری: تابستان 1404

منبع: کتاب برونر سوداژ

شماره سند: PE/P-PH/019/3

دانستن این نکته جالب است که مصرف مداوم داروهای به ظاهر بی‌خطری مانند استامینوفن که برخی آن را مانند نقل و نبات می‌خورند، باعث می‌شود به مرور زمان مقدار این ماده در بدن به بیش از حد مجاز برسد و فرد را با علائم مسمومیت دارویی مواجه کند.

اما گروه دیگری از داروها به محض مصرف و ورود به بدن موجب بروز مسمومیت می‌شوند مثلاً اگر راه تزریق دارو براساس استاندارد گفته شده نباشد و دارویی که باید به صورت عضلانی تزریق شود به اشتباه داخل رگ تزریق گردد ممکن است بسیار خطرناک باشد و آسیب‌های جدی به بدن وارد کند، چون میزان دارو از حد معمول بسیار بیشتر است و عوارض خطرناکی به همراه خواهد داشت.

در مورد بعضی از داروها هم دوز درمانی با دوزی که باعث بروز مسمومیت می‌شوند بسیار به هم نزدیک است و مصرف کمی بیش از حد تجویز شده می‌تواند باعث بروز مسمومیت دارویی شود.

انواع مسمومیت دارویی

مسمومیت سهوی و عمدی دو نوع شایع مسمومیت دارویی هستند. در مسمومیت سهوی دارو به اشتباه مصرف می‌شود. معمولاً کودکان و حتی در برخی موارد بزرگسالان و افراد کهنسال قربانی این نوع از مسمومیت هستند. مثلاً فردی به دکتر مراجعه می‌کند و باید یک قرص را در هفته دو یا سه

بار مصرف کند، اما به طور اشتباهی روزی سه عدد قرص می‌خورد و بعد از چند روز دچار مسمومیت می‌شود.

در مسمومیت عمدی فرد آگاهانه و عمدی داروی بیش از حد مصرف می‌کند. معمولاً داروهایی که در منزل نگهداری می‌شوند مثل قرص‌های آرام بخش و اعصاب از جمله داروهای مصرفی در این دسته هستند.

علائم و درمان

متأسفانه اکثر داروها علائم مشخص و اختصاصی برای تشخیص مسمومیت دارویی ندارند. بعضی داروها مثل آتروپین و امثال آن موجب گشادی مردمک چشم می‌شوند و اگر دارویی از این خانواده مصرف شود با معاینه چشم می‌توان فهمید که داروی مصرفی از چه دسته‌ای بوده است. ولی به غیر از این مورد نمی‌توان دارویی که موجب مسمومیت شده را حدس زد.

گاهی اوقات هم دیده می‌شود که بسیاری از مردم به دلایل مختلف مثلاً سردرد یا دندان درد به‌طور مکرر از قرص‌هایی مثل استامینوفن استفاده می‌کنند. باید بدانید که مصرف یک یا دو عدد از این قرص باعث ایجاد مسمومیت نمی‌شود، ولی اثرات چنین دارویی در بدن به صورت تجمعی است یعنی با مصرف مداوم امثال چنین قرص‌هایی اثرات آن در بدن جمع می‌شود و بعد از گذشت مدتی علائم مسمومیت را ایجاد می‌کنند. تنفس‌های تند یا حالت تهوع، سردرد و سرگیجه همگی از نشانه‌های مسمومیت چنین داروهایی

هستند. ولی مشکلی که در اینجا وجود دارد این است که این علائم هم ویژگی اختصاصی مسمومیت نیستند و ممکن است با علائم بیماری‌های دیگر اشتباه گرفته شوند.

اما در هر حال اگر متوجه شدید که فردی سهوی و یا از روی عمد مقداری دارو مصرف کرده که ممکن است موجب مسمومیتش شود، باید حتماً او را نزد پزشک یا مرکز مسمومان ببرید تا هر چه زودتر شست و شوی معده برای او انجام شود و درمان مناسب صورت بگیرد.

البته اگر شخص به طور اشتباهی دارویی مصرف کرده، در صورتیکه می‌دانید که چه نوع دارویی استفاده کرده و هوشیار است، می‌توانید از مواردی که باعث استفراغ در انسان می‌شود استفاده کنید و اجازه ندهید تا داروها در بدن جذب شوند. بعضی از داروها مثل قرص دیازپام جذب بالایی دارند و سریعاً جذب بدن می‌شوند یعنی به محض ورود قرص در بدن اثر می‌کند؛ بنابراین در چنین مواردی مخصوصاً اگر افراد مصدوم کودکان باشند بلافاصله با اورژانس تماس بگیرید یا خودتان فرد را به مرکز مسمومیت برسانید. در صورت بد حال بودن مریض تماس با اورژانس بسیار ضروری است، چون ممکن است نیاز به مراقبت‌های دیگری باشد.

اگر فرد مسموم حالت خواب‌آلودگی دارد یا مدت زیادی از مصرف دارویش گذشته، شست و شوی معده و استفراغ فایده‌ای در این حالت ندارد، یعنی دارو وارد سیستم گردش خون شده بنابراین فرد را سریع به مرکز درمانی ببرید. چنین

بیماری به دلیل اینکه هوشیار نیست و دچار منگی می‌شود ممکن است با استفراغ، محتویات معده وارد ریه‌اش شود و دچار خفگی گردد. پس در این موارد به هیچ وجه توصیه نمی‌شود که فرد مصدوم را وادار به استفراغ کنید، چون منجر به انسداد ریه خواهد شد و خطر خفگی به دنبال خواهد داشت.

پیشگیری از مسمومیت با داروها

بهترین راه برای پیشگیری از مسمومیت ناخواسته با داروها آن است که دارو را فقط با تجویز پزشک مصرف کنید و از خوددرمانی پرهیزید و داروها را به هیچ عنوان در دسترس به خصوص کودکان قرار ندهید.

همچنین پیشنهاد می‌شود در خوردن داروهای سه حلقه‌ای ضدافسردگی نظیر «ایمن پرامین» بسیار دقت کنید. این قرص‌ها به طور معمول در همه خانه‌ها یافت می‌شود، اما مساله مهم این است که بدن افراد مختلف در دوزهای متفاوت این داروها عکس‌العمل عجیبی نشان می‌دهند. بیمارانی هستند که با خوردن پنج عدد از این قرص‌ها دچار مسمومیت شده‌اند، اما شاید شخص دیگری ۲۰ عدد از این قرص‌ها را مصرف کند، اما اتفاقی برایش نیفتد؛ بنابراین در مورد خیلی از داروها نمی‌توان به طور دقیق گفت که مصرف چه میزان از آن‌ها علایم مسمومیت را به همراه خواهد داشت، چون عکس‌العمل بدن افراد به میزان مصرف داروها بسیار متفاوت است.

یادتان باشد اگر دارویی را با تجویز پزشک برای درمان ناراحتی خاصی مصرف می‌کنید به هیچ عنوان در موارد دیگر برای رفع ناراحتی‌های دیگر مثل سردرد و ... استفاده نکنید. عدم رعایت این موضوع نیز می‌تواند موجب بروز مسمومیت دارویی شود، چون شرایط جسمانی شما ممکن است با گذشته متفاوت باشد، بنابراین از خوددرمانی به شدت پرهیز کنید تا دچار مسمومیت نشوید.

توجه به تاریخ مصرف داروها از دیگر نکات قابل توجه است. اگر داروها را بعد از گذشت تاریخ مصرف استفاده کنید آسیب جدی به بدن وارد می‌شود. بعد از گذراندن دوره درمانی اگر مقداری از دارو باقی مانده، سعی کنید تا آن را دور بریزید و در خانه نگهداری نکنید. یادتان باشد که به هیچ عنوان نمی‌توانید شربتی را که چهار یا پنج ماه، در یخچال نگهداری شده مصرف کنید، در غیراین صورت ممکن است باعث بروز مسمومیت در میان یکی از افراد خانواده شود.